

PolArt2K-näyttely ja ”poliittinen”

Jokapäiväisessä käytössä adjektiivi ”poliittinen” liitetään vaaleihin ja ammattipolitikointiin. Taiteen yhteydessä tämä käytötapa on ongelmallinen, mutta hämmästyttävän vakiintunut. Tutkittuani väitöskirjassani kuvataiteilijoiden asenteita taiteen hyödyntämiseen yhteiskunnassa, ihmettelen edelleen kuinka perinteisiä ja kapeita heidän käsityksensä politiikasta ja poliittisesta ovatkaan. Ei näet ole tavatonta, että kuvataiteilijat kuvittelevat, että he ja kansataiteilijansa eivät käytä valtaa, vaikka taidehallinnossa on useita taiteilijoita päättävissä asemissa.

Silloin kun taidemuseo järjestää poliittisen taiteen näyttelyn, ainoa taiteilijalle jäävä poliittinen vaihtoehto on olla osallistumatta ennalta ”poliittisella” merkittyyntä näyttelyyn. Kun taiteilija osallistuu, hän luovuttaa määrittelyvallan muille. Uskomukset, että poliittinen taide olisi kantaaottavaa, punavihreää tai liittyisi jotenkin edesmenneeseen Neuvostoliittoon istuvat taiteilijoissa yhä lujasti. Eikä Kemin taidemuseon PolArt2K-näyttely ihmeemmin näitä uskomuksia horjuta. Entä jos taiteilija tekee teoksen, jolla hän ylistää IMF:ää, rajoittamattomia markkinoita ja veroparatiiseja. Olisiko tällainen teos sitten epäpoliittinen? Mistä lähtien oikeistolaisuus on lakannut olemasta poliittista?

Vetäytymistä kaikesta vähänkään poliittiselta haaskahtavasta on militanttien taiteilijoiden piireissä perinteisesti kritisoitu elitismistä ja älyllisestä neuvottomuudesta. Tällainen ”kritiikki” nousee kuitenkin yksipuolisesta politiikkakäsityksestä ja ilmentää epäkriittistä suhdetta ”politiikkaan” ja ”poliittiseen”. Oikeaoppisuuden paatoskaan ei liene kaukana.

Huolimatta siitä, että ranskalainen filosofi-historioitsija Michel Foucault (1926–1984) on yksi siteeratuimpia ajattelijoita taiteen- ja kulttuuritutkimuksessa, taiteilijat tuntuvat hylkivän Foucault'n ajatuksia mikrovallasta ja mikropolitiikasta kuin öljy vettä. Kieltämättä Foucault on välillä vaikeaselkoinen, mutta silti.

Kuvataiteilijoiden puheet ”politiikasta” ja ”poliittisesta” asettuvat kiinnostavaan valoon myös toisen ranskalaisen filosofin Jacques Rancièren (1940–) tekstien äärellä. Se mitä kuvataiteilijat tuntuvat yleisesti pitävän poliittisena ei edusta Rancièrelle poliittista lainkaan. Peruspolitiikka eli vallankäyttöä, paikkojen jakoa jne. Rancière kutsuu poliisitoimeksi. Tämä poliisilogiikka läpäisee niin mielipidemittaukset kuin terveydenhuollon ja sosiaalitoimen. Poliitiikka alkaa vasta sitten, kun radikaali tasa-arvoisuus toteutuu käytännössä, hierarkiat ja institutionaalinen määrittelyvalta kyseenalaistetaan ja satunnaisuuden annetaan elää.

Ymmärrän sen, että poliitikoiden on vaikea sulattaa näin radikaalia näkemystä politiikasta, mutta taiteilijoilla luulisi ammattinsa puolesta olevan suora yhteys toisin tekemisen maailmaan. Toisin tekemisen rajoittamattomuudessa määreet ”kantaaottava”, ”sodanvastainen”, ”markkinakriittinen”, ”ekologinen” jne. tuntuvat ahtailta ja muistuttavat lähinnä tuoteselosteita.

Ja mitä muinoin poliittisena pidettyyn marxilaiseen estetiikkaan tulee, Karl Marxin alkuperäistekstejä lukemalla selviää, että hän oli kiinnostunut taiteella julistamisen tai kantaaottamisen sijaan taiteen yhteiskunnallisesta tuotannosta eli siitä, miten taidetta tehdään, ylläpidetään

ja vakiinnutetaan yhteiskunnassa, ja mikä sen merkitys voisi olla purettaessa kapitalismin aiheuttamaa vieraantumista.

”Poliittisen” ongelmallisuus liittyykin juuri siihen, että lähes poikkeuksetta vain jonkin selvän viestin, kommentin tai kannanoton suoltava teos mielletään poliittiseksi, kun taas yksinkertaisesta sanomasta kieltäytyvää taidetta pidetään epäilyttävänä. Joissakin historiallisissa tilanteissa juuri kieltäytyminen, kyseenalaistaminen ja vetäytyminen on se yhteiskuntakriittinen strategia, jolla vieraantumiseen ja yleiseen hyminään isketään, myös taiteissa.

Mikäli PolArt2K-näyttelyn perimmäinen idea oli tuoda esiin, miten pohjoissuomalaiset taiteilijat mieltävät ”poliittisuuden” nykyään, olisi sana ”poliittinen” ollut syytä varustaa lainausmerkeillä tai vähintäänkin kysymysmerkillä.

Kalle Lampela

kuvataiteilija